

AATOS

Akkoniementie 16, Sotkamo

Tila

Aatoksen maa-alue kuului alun perin Salmelan tilaan, jonka kunta osti v. 1885 uuden kansakoulun sijoituspaikaksi. Tilan päärakennukset sijaitsivat myöhemmin koulukeskukseksi muodostuneella Salmelan niemellä. Keskustassa Akkoniemellä sijaitsevat maat palstoitettiin ja myytiin asuntotonteiksi. Kunta myi tilan Aadolf ja Riitu Toloselle 12.3.1917, jotka myivät sen edelleen pitäjän nimismiehelle, Kaarlo Kustaa Ojantakaselle 11.11.1919 Kirkonkylän väljiltä asuntotonteilta käsin harjoitettiin tuohon aikaan metsästystä, kalastusta ja maanviljelyä. Aatoksenkin tila oli tuossa vaiheessa pinta-alaltaan kaksinkertainen nykykokoonsa nähden ja sillä sijaitsi rakennuksia.

Talo

Nimismies Ojantakanen rakennutti talon yksityiseen asuinkäyttöön vuonna 1924. Sen suunnitelmat laadittiin oululaisessa arkkitehtitoimistossa ja talo ympäröitiin klassiseen tyyliin sommitellulla puutarhalla. Talo sijoitettiin lähes vesirajaan ja ranta-aluetta täytettiin puutarhan jatkeeksi. Akkoniemen tien kohdalla sijainnutta harjua tasattiin ja täyttömaita käytettiin puutarhan ja tenniskentän täyttämiseen. Sekä tyyliään että toimintoiltaan Aatos on syntyvuosistaan saakka ollut ainutlaatuinen kokonaisuus Sotkamon kirkonkylässä.

Talo on tyypillinen vuosisadan alun herrasväen huvila, joita rakennettiin kaupunkien ja kylien keskustoihin. Kainuussa tällaiset huvilat ovat harvinaisuus. Tyyliään ja puistosommitelultaan rakennus kytkeytyy 20-luvulla vallinneeseen klassiseen kertaustyyliin, josta tunnetuin esimerkki on Helsingin Puu-Käpylä. Aatos erkereineen sisältää myös 1910-luvun jugend-aiheita. Sotkamolaiset vihjaavat isännän itse tuoneen italialaisia vaikutteita talon tyyliin. Koko 20-luku oli hiljaista rakennuskautta verrattuna 1910- ja 1930-lukuihin. Sotien jälkeinen taantuma näkyi rakentamisessakin ajoittaisella ja paikallisella pulana rakennusvaroista, - aineista ja – ammattitaidosta. Niinpä Aatostakin on silloin tällöin arvosteltu 20-luvun pula-ajan tuotteeksi.

Pappila

Aatoksen tilasta lohkottiin osa puutarhaa ja tenniskenttä erilliseksi rakennuspaikaksi 1930-luvun lopussa ja päärakennuksen yksityiskäyttö väistyi vuonna 1939, jolloin rakennusta käytettiin sidontapaikkana ensin talvisodassa sitten myös jatkosodassa haavoittuneille. Talo tuli myyntiin 1940 ja Sotkamon seurakunta osti sen ”hätävara”-pappilaksi, koska Mustolassa sijainnut kappalaisen pappila oli etäällä keskustasta. Pappilan ensimmäinen ja muistelluin asukas oli kappalainen Jafet Rätty. Seurakunta rakensi uudet pappilat ja virastot 60-luvun aikana. Pappilakäytön loppuessa käytiin ensimmäinen keskustelu Aatoksen rakennuksen kohtalosta.

Nuorten kolo

Ajatukset rakennuksen purkamisesta ja kerrostalon rakentamisesta tilalle kariutuivat yleiseen mielipiteeseen ja rakennus luovutettiin seurakunnan nuorisotoimen käyttöön ilman suurempia korjaus- ja kunnossapitotoimia. Talo toimi noin 15 vuotta viihtyisenä lasten ja nuorten kokoontumispaikkana, partiokolona, päiväkerhotiloina ja kirpputorina. Seurakuntatalon valmistumisen myötä 80-luvun alussa käytiin jälleen keskustelua talon kohtalosta. Aatoksen tila oli jälleen myynnissä.

Kunnan Aatos

Sotkamon kunta osti Aatoksen samassa kaupassa Hirvensaaren ja Hiukanhovin maa-alueiden kanssa loppuvuodesta 1988. Jo seuraavana vuonna varattiin määrärahoja Aatoksen korjaukseen mutta korjauksen taso ja rakennuksen tuleva käyttö oli vielä suunnittelematta. Kesän 1989 Aatoksessa työskenteli taiteilija Ulla Rantanen valmistellen Kajaanin kirjastoon sijoitettavaa teosta ”Kulttuurin kuvat”.

Aatoksen peruskorjaus

Peruskorjausta lähdettiin suunnittelemaan ensisijaisesti talon ehdoilla. Suuria muutoksia pyrittiin välttämään ja toisaalta haluttiin säilyttää tai palauttaa alkuperäisiä rakenteita mahdollisuuksien mukaan. Tilaa on vain 220m² kahdessa kerroksessa. Alakerrassa oli keittiö ja eteistilojen lisäksi kolme huonetta, joista järven puolella sijaitsevat oli jo seurakunnan käyttöön avattu yhdeksi tilaksi. Nyt poistettiin kolmannenkin huoneen väliseinä, joka yllätykseksi olikin rankorakenteinen eikä hirttä. Vanhaan keittiötilaan sijoitettiin pieni keittiö, wc- ja tekniikkatilat. Toisen kerroksen huonetiloihin ei ole tehty muutoksi.

Seinä- ja kattopinnat jouduttiin kaikissa tiloissa uusimaan paloturvallisuudenkin vuoksi. Alakerran lattia uusittiin, koska sitä oli ennenkin levytetty ja matotettu. Toisen kerroksen maalattu puulattia korjattiin. Ikkunat ja ovet ovat alkuperäiset. Portaat ja porraskaide kuorittiin levytyksistä ja maalattiin alkuperäisen värityksen mukaan. Ulko-ovien sisäpuoliset oottrauksen on korjattu säilyneen mallin mukaan. Myös ulkoveritys noudattelee alkuperäistä.

Suunnittelun kuluessa nostettiin rakennuksen teknistä tasoa erityisesti lämmitysjärjestelmän osalta. Aatokseen asennettiin kaukolämmöllä toimiva vesikeskuslämmitys. Järjestelmä on talon neljäs, lämmitys aloitettiin huonekohtaisilla puu-uuneilla, jossakin vaiheessa on ollut öljyllä toimiva vesikeskuslämmitys ja nuorisotiloja yritettiin pitää lämpimänä suoralla sähköllä. Sotkamolaiset rakentajat tietävät, että rakennusvaiheessa alapohjaan on asennettu lyijylevyt maasäteilyn haittojen ehkäisemiseksi.

Talo elää tavallaan

Aatos avattiin peruskorjauksen jälkeen 5.2.1992 ja osoitettiin kunnan kulttuuri- ja sivistystoimen käyttöön. Sotkamon kesänäyttelyt on vuodesta 1992 alkaen järjestetty Aatoksessa.

Hilkka Jaakola

Kirjalliset lähteet: Korhonen, Unto: Sillalta...sillalle. Sotkamon keskustan historiaa vuosilta 1925 - 1945. Sotkamo 1987

Vinha-Mustonen, Toini: Sotkamon kunnan koululaitos 100 vuotta. Kuopio 1982

Hillilä, Veikko: Aatoksen asema seurakunnan suunnitelmissa. Alustus museoseminaarissa 17.3.1981 Aatoksen pappilassa